

רצף

ללת "באהיה דה דרווין" מאקוודור לגלפגוס, כדי להזין את עיניהם בבעלי- החיים הנדירים שם. עם אישים אלה נמנים הנרי קיסינג'ר, ג'קי אונאסיס, רודולף נורייב הרקדן, בתו של פיקאסו, פאלומה ואחרים. אך לבסוף, בשל משבר כלכלי פתאומי, אין הם מצטרפים אל המסע הימי. משתתפים בו אנשים פחות מפורסמים: מיליונר אמריקני ובתו העיוורת, גבר הרוצה את נשותיו ויורש את כסף, מורה זקנה לביוולוגיה ולחינוך מיני, ממציא יפאני ואשתו - וכמובן, קברניט הספינה. זו נסחפת בגלי האוקיאנוס אל אי רובינזוני בשם סנטה רוזליה. חלק מגיבורי הסיפור מוצאים את מותם. הנותרים בחיים, ובהם הקברניט, המורה בגימלאות וכמה נערות אינדיאניות, יקימו באי הנידח, כניצולים יחידים מן השואה, גזע חדש של אנשים, שיהיה בהם גם משהו מן החיות והם לא "יסבלו" עוד ממות גדול מדי...

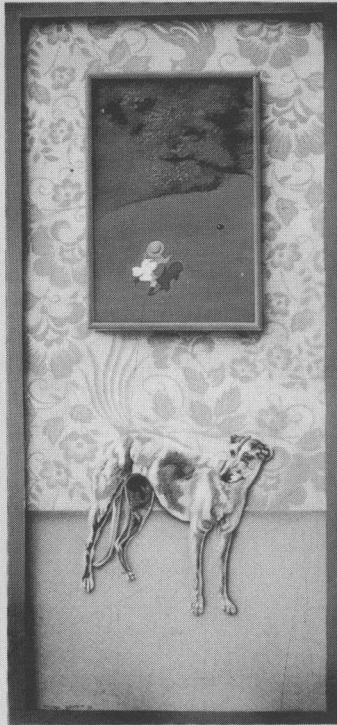
וונגוט כתב את הספר ב-1985 ועלילתו מתחילה ב-1986 ומתפרשת על-פני מיליון שנה, כאשר נולד ומתפתח כבר מין אנושי חדש.

התרגום לעברית של כל ספרי קורט וונגוט נמשך בקצב מהיר: "בית מטבחיים חמש", "עריסת-חתול", "אמא לילה", "יברך אותם אלוהים, אדון רוזוטר", "הסירנות של טיטאן", "ארוחת-בוקר של אלופים", "ציפור-כלא", "דיק הצלף", "זקן כחול" - ועכשיו "גלפגוס".

ראובן נמדר

המפגשים של אביבי

עם מותם של אריה לודוויג שטראוס ושל גרשם שופמן, מתו איתם הז'אנרים הפרגמנטאריים. הסיפור הקצר מאוד, המשל, הביטוי הקטוע נעשו, בלשון המעטה, לא אופנתיים. ביטויים פראגמנטאריים זכו להערכה יוצאת-דופן מאוד רק אם, בין שאר סגולותיהם

יהושע גריפית, אקריליק

כמספר, עסק גם בעיתונאות וביחסי- ציבור.

גם בספרו "גלפגוס", שהוא התרגום העברי האחרון מיצירתו, כמו ברומאנים קודמים שלו, מבקש המספר, בראש ובראשונה, להציג את העולם המטורף שבו אנו חיים על-ידי הומור מר, באמצעים גרוטסקיים ותיאור מצבים כמעט-אבסורדיים. הוא מפעיל את הלעג המיוחד שלו כל אימת שרצונו לסכם דברים או להצביע על פתרון שאיננו בנמצא ולעתים דומה, כי ההומור שלו הוא "הומור אנגלי", שלא תמיד נהיר לכולם. את העלילה של הרומאן בונה וונגוט סביב איי גלפגוס, המרוחקים כאלף קילומטר מחופי אקוודור והמפורסמים בעולם-החי הסגוני שלהם. האיים נודעים גם בזכות מסעו של דארווין, שבעקבותיו נולדה תורת האבולוציה שלו. והבעיה שבמרכז העלילה: לאנשים בני-ימינו יש מוח גדול מדי, המשמש אותם להמצאת כלי משחית ומכונות וטכנולוגיה, שאינה נחוצה לאיש. כמה אישים בעלי מוניטין עומדים להפליג על סיפונה של ספינת-השעשועים המשוכ-

רומאן-נעורים, יש בו משהו רומאנטי-רוסי, לפני שדבקה בו בנאבוקוב תדמית של מבטא הדקאדנס המערבי, כאחד המסתכל מן "החוץ" במבט ביקורתי מאוד על פגמיה ואורחותיה של הציוויליזציה המודרנית.

"מרי" מעלה תמונה של מלון זול בברלין, שבו מצטופפים פליטי המהפכה הרוסית, דמויות המשורטטות לרוב בקווים חטופים. אחד מהם הוא לב גאנין, שהיה קצין צעיר בצבא-הצאר. ודווקא כאן, בברלין הזרה והבלתי-ידידותית, הוא נזכר באינטנסיביות רבה באהבתו הראשונה לצעירה רוסייה בשם מרי, שנשארה שם, ברוסיה הנוערת. הוא חי מחדש אהבה זו, שנמשכה ארבעה ימים בלבד - אך ארבעה ימים שהיו אולי המאושרים בחייו. וזאת, עד אשר נודע לו במקרה, כי שכנו במלון, רוסי דוחה, בלתי-סימפטי, אינו אלא בעלה של אותה מרי והוא מחכה שתגיע ברכבת לברלין. גאנין מחליט לברוח מזכרונות-העבר ומן ההווה ועולה לרכבת, אשר תסיע אותו לדרום-מערב גרמניה ומשם אולי לצרפת, לפרובנס...

העולם על-פי וונגוט

קורט וונגוט/ גלפגוס, מאנגלית: חיים תדמון, הוצאת זמורה-ביתן, 229 עמ'

הפופולריות של מספר אמריקני זה בארצות-הברית הגיעה לכך, שהשווהו למארק טווין וגמרו את ההלל על כתיבתו ההומוריסטית-הסאטירית. גילגולי-חייו מצאו ביטוי בדרך זו או אחרת בספריו רבי-המכר, שתורגמו גם ללשונות רבות. לפני מלחמת-העולם השניה הוא למד באוניברסיטת קורנל, במלחמה שירת בחיל-האוויר האמריקני, נשבה בידי הגרמנים וניצל במקרה בשעת ההפצצה המאסיבית על העיר דרזדן בשלהי המלחמה. עד שזכה להצלחתו הגדולה

עמדה: משפט כמו "בלית ברירה נסחבתני לעיסקי הסמים, מקור הכנסה משגע. כסף, כסף הרבה ובקלות." מופיע בסמוך לסיפורים על אהבות ראשונות, על בתי-חולים, נסיעות לחו"ל - הכל הוא חלק מהמארג הרחב, מעורר ההתפעמות - ההוויה האנושית.

כרימה על פנינו

במאמרה של חוה פנחס-כהן, על ספרו של ישראל אלירז "עניינים מקומיים" (מאונים, יוני-יולי, 92), נשתבשו שניים מן השירים המצוטטים, והרי תיקונם:

ולא מבקש דָּבָר
מִלְבָּד לְהִיּוֹת

נוכח, רוֹגֵעַ וְאֵנִי
על גבו נְתֵלָה
נְאוֹמֵר:

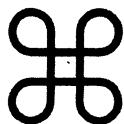
הַשָּׁמֶר לְנִפְשֶׁךָ מֵאֵד שֶׁלֹּא תִשָּׁכַח
אֶת הַדְּבָרִים שֶׁרְאוֹת עֵינֶיךָ
(עמ' 25)

אֵנִי בֶּקֶר אֵיִתִּי אֵיךְ נִתְעַבְרָה
הַתְּאֵנָה מֵעֵבֶר לְגֵדֵר

עֲמַדְתִּי עַד שֶׁרְאִיתִי

רְאִיתִי -
הַעֲדָתִי

(עמ' 27)
(מתוך "יש רגע, זה הרגע")

הצריכה הספרותיים בדור הזה. חלק מסממני ה"תיחכום", כפי שזה נתפס כעת, הם דרכי שטטוש ועמעום של הפואנטה. הפואנטה, מוסד תוכני פרה-היסטורי, בולטת מאוד בהיעדרה המפורש מהספרות המודרנית. אלא שטטטוש הבוטות שלה, וראה הסיומים המפתיעים של או' הנרי כדוגמה לבוטות שכזו, לא משחרר את הקורא בְּיוֹמָנוּ מהשאיפה, הלגיטימית ואולי אפילו טבעית, לקתרזיס. המסר, שהוא לרוב גם צפוף בערכיות, נפרש ומוסווה, בשכבה אחידה, על-פני יצירה באורך מלא. על רקע כל האמור לעיל, קשה לתאר דרך בה יוכל סופר המתמחה בתיאור נקודתי, ולא תמיד לינארי, כמו אביבי, לעניין קהל צעיר שלא נחשף אל הו'אנר של הסיפור הקצר, אלא שמי שיגייס רצון וסקרנות במידה מספיקה לעבור כמה קטעים שכאלה, ולא יחליט מיד שמדובר כאן בחומר מיושן ומכאן לא ראוי לקריאה, עשוי להיות מופתע לא מעט.

אביבי רואה את הסובב דרך עיני משורר; לפיכך, אין הוא להוט אחר ההתרחשות דווקא אלא נמשך יותר אל הליריות שמסביב להתרחשויות. בשל המירווח המילולי המצומצם, אין תיאורים מפורטים של רגש אלא נקודות-ציון, חתכים מקריים במציאויות חיים. אביבי כותב הרבה על בדידות, אלא שאין הוא פורש מסכת שלמה שלה אלא בונה קטע קצר מסביב למשפט, מקרה פעוט או מחווה, אשר מקפלים בתוכם הוויה אנושית שלמה, בדידות של רווקה זקנה, אין-אונים של ישיש עוזב וכדומה. גם האהבה, הנושא המרכזי אצל אביבי, אינה זוכה לניתוחי פרוטרוט, ולפעמים, ככל שהרגש עז יותר, אביבי מרחיב עליו את הדיבור פחות.

בד־בבד עם התמימות המלווה את המשורר, היכולת להתפעל מזוטות ומרמזים של יומיום, קורה ואביבי מפתיע ביכולתו להעביר צדדים אחרים של ההוויה האנושית, מהסוג הפחות נלבב. סמים, עולמם של אסירים ופשעים, סתם גילויי קסנוניות ורדיפת-כצע, אביבי מודד אותם במידה שווה - דרך הרגש והחוויה, לא בשיפוט ערכי ולא בקביעת

הספרותיות, חוברו, חיבור מודרני, תבנית, לרצף. כך הוא בחלק מן היצירות של יואל הופמן.

בצד הדרך הולך, מזה שנים רבות, ברוך אביבי, אחד המעטים שדבק בדרך הביטוי הקצרה מאוד, בסיפור הריאליסטי הנאטורליסטי. זו דרך הביטוי הלא-ימרנית, המציבה את המצלמה הפרטית בתוך השיגרה. מצד אחד, היא מצהירה על גבולות של השגה אנושית - עד כאן. מצד שני, היא רומזת, כי הגרעינים הקטנים המסופרים הם שבבים שנתזו מפעולות החטיבה של גרזינים גדולים.

בתוך הסיפורת הישראלית, כתיבה לא-ימרנית זו, המחברת קובץ סיפורים לקובץ סיפורים, בעקביות הנמשכת כבר עד לעשרה קבצים, מציינת צד של שפיות, של שביל-זהב. בתוך הקליידו סקופ של הסיפורת הישראלית, המתגונן עד התפוצצות, גם לו קול ומקום.

א.ב.

ה סיפור הקצר הוא חיה נדירה כיום, והלאקוניות חדת המסר שלו נתפסת, על רקע הפסיכולוגיזם והנטיה לנתחנות עומק הרווחים עכשיו, כמין יציר כלאיים ארכאי של התחכמות ותמימות. לגבי קורא צעיר, שלא נחשף לאופנתיות של הו'אנר הזה, יוצר כמו ברוך אביבי הוא בגדר תופעה. ברוך אביבי נחשב בעיני המבקרים כאחרון ממשיכיו של גרשם שופמן בסיפורת העברית. אביבי, סופר פורה, הוציא עד שנת 1991 תשעה קבצי סיפורים קצרים: "מפגשים לרגלי הגבעה" (מסדה, 1991), ו"אולי מחר מחרתיים" (יבנה, 1986), הם המאוחרים שבהם. בכל קובץ מרוכזים עשרות קטעים קצרצרים, בני עמוד או שניים ולפעמים פחות מזה. קטעי הפרווה הללו כוללים לפעמים עלילות קצרות ומרוכזות, עם רצף התרחשות ברור, ולפעמים אלו הם קטעי התבוננות נטו.

מעבר למימד הצורני המאפיין סיפור קצר, המפריד אותו באופן נחרץ מאוד מהמקובל כיום, גם השונות במבנה התוכני משקפת, בדרך רבת עניין, את הרגלי